

ΛΑΘΕ ΒΙΩΣΑΣ

Ομιλία του Μπάμπη Πατζόγλου στην Γ΄ Εσπερίδα Επικούρειας Φιλοσοφίας του ΚΗΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ στο Συνεδριακό Κέντρο Νέας Ιωνίας με θέμα: "ΛΑΘΕ ΒΙΩΣΑΣ" στις 10 Απριλίου 2014.

Το θέμα που θα μας απασχολήσει σήμερα, αγαπητοί μου φίλοι, είναι, όπως σας είπα, το περίφημο «Λάθε Βιώσας». Πρόκειται για μια στάση ζωής που μας την προτείνει ο μεγάλος μας δάσκαλος για τις πολιτικές μας ενασχολήσεις. Τι άραγε όμως εννοούσε ο Επίκουρος με τη φράση «Λάθε Βιώσας;» Γιατί πολλοί «φωστήρες» εντός εισαγωγικών, την ονόμασαν απάθεια. Απάθεια όμως, μας προειδοποιεί ο Επίκουρος, μπορεί να προέρχεται και από την ωμότητα¹. Δηλαδή από την ατομική αναισθησία.

Πολλοί από μας λοιπόν βολεύονται στους καναπέδες τους και τους ακούς να λένε, και τι με νοιάζει εμένα, εγώ θα βγάλω το φίδι απ' τη τρύπα. Φλυαρούμε ακατάπαυστα χωρίς να κάνουμε κάτι για τον συνάνθρωπό μας και το μόνο που μας ενδιαφέρει είναι ο εαυτούλης μας.

Για να προσπαθήσουμε λοιπόν να την αναλύσουμε αυτή τη κουβέντα . Λάθε ή λάθρα² σημαίνει κρυφά, απαρατήρητα. Για τον Μπαμπινιώτη το « Λάθε Βιώσας» σημαίνει, να περνάμε τη ζωή μας απαρατήρητα.

Πράγματι, η κατά λέξη ερμηνεία αυτής της γνώμης, αυτό ακριβώς σημαίνει. Και για τους σημερινούς αδαείς, οι οποίοι δεν γνωρίζουν την όμοια με σήμερα ταραγμένη εποχή του Επικούρου, πράγματι ισχύουν ο καναπές και η τηλεόραση.

Ναι! Να ζεις απαρατήρητα. Απαρατήρητα όμως από τί; Μα κάποτε από τη Δημόσια και Πολιτική ζωή της τότε Ολιγαρχικής Αθήνας. Μα από τη Δημόσια και Πολιτική ζωή της σημερινής κληρονομικής δήθεν δημοκρατίας, δηλαδή και πάλι ολιγαρχίας.

Διότι αυτά που συντελέστηκαν στην εποχή του, στις καθημερινές σχέσεις στο Κήπο, μπορεί να ήταν Λάθε Βιώσας για το επίσημο Αθηναϊκό κράτος, για την πολιτική της πόλεως του και για τη φαυλότητα των πολιτικών, αλλά δεν ήταν Λάθε Βιώσας για τους κατατρεγμένους πολίτες .

Αν λοιπόν τότε, φαινόταν μη εφικτή η επιστροφή στην πατροπαράδοτη Άμεση Κληρωτή Δημοκρατία, η οποία τότε είχε καταλυθεί πρόσφατα, σήμερα φαίνεται δυο φορές αδύνατη και ουτοπική. Γι' αυτό, ειδικά σήμερα χρειάζονται, όχι μόνο ένας, αλλά όσο το δυνατό περισσότεροι κήποι, πλαισιωμένοι από ευγενικούς, καλοπροαίρετους και ευσυνείδητους ανθρώπους. Και σ' αυτούς αναφέρεται. Σ' αυτούς δίδει την παραίνεση του το «Λάθε Βιώσας».

Ναι, μέσα στην απόγνωση των ανθρώπων της εποχής του, ο Επίκουρος έδωσε θάρρος και πυγμή, ώστε οι συμπολίτες του να θεμελιώσουν εθελοντικά και μόνο εθελοντικά, μία φιλική και αταξική κοινωνία.

*

¹ Γιώργος Ζωγραφίδης Ηθική, η θεραπεία της ψυχής σελ 69

² Ελληνικό Λεξικό Τεγόπουλος – Φυτράκης και λεξικό Μπαμπινιώτη.

Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει, ότι όπως λέει ο Επίκουρος στα βιβλία του, ο Σοφός, (ο μυαλωμένος άνθρωπος), ούτε θα πολιτευθεί, ούτε Τύραννος θα γίνει,... και θα δικάσσει και συγγράμματα θ' αφήσει πίσω του, αλλά δεν θα γράψει πανηγυρικούς. Και θα κάνει διαλέξεις, αλλά μόνο όταν του το ζητήσουν³.

Και φυσικά ο Σοφός δεν θα πολιτευθεί σ' ένα ανάλητο και αλλοτριωμένο καθεστώς. Ασφαλώς και θα δικάσσει. Αλλά γιατί θα δικάσσει; Μήπως για αδικίες που αφορούν την ιδιωτική του ζωή; Μα τέτοιου είδους αδικίες δεν έχουν επίπτωση σε κανένα και ο Διογένης ο Λαέρτιος δεν θα το ανέφερε καθόλου. Μήπως όμως εννοεί ότι θα δικάσσει ο Σοφός για την δράση του;

Επί πλέον ο Σοφός ούτε τύραννος θα γίνει, γιατί όσο καλός και να είναι, θα αλλοτριωθεί. Μας αναφέρει επίσης, ότι και συγγράμματα θα αφήσει. Και θα τα αφήσει και στους φίλους του και στους μαθητές του και σ' αυτούς που πρόσκεινται στην φιλοσοφία του. Αλλά δεν θα γράψει πανηγυρικούς εγκωμιάζοντας τον Πρωθυπουργό, το υπουργικό συμβούλιο και άλλους παρατρεχάμενους. Και τέλος θα κάνει διαλέξεις μόνο όταν του το ζητήσουν. Και σας ερωτώ; Υπάρχει περίπτωση να ζητήσουν από ένα Σοφό να κάνει διάλεξη π.χ. σε καμιά εκκλησιαστική οργάνωση; Ή στο σύνδεσμο Ελλήνων βιομηχάνων; Ή σε οποιοδήποτε κομματικό οργανισμό;

*

Ακριβώς σ' αυτό το σημείο μπορούμε να επικαλεστούμε διάφορα παραδείγματα που μας δίνονται από σπαράγματα επιστολών που διασώθηκαν μέσα από την δίνη των μαύρων χρόνων του Μεσαίωνα και που αναφέρονται στη δράση του Επίκουρου και στο Λάθε Βιώσας. Ένα τέτοιο παράδειγμα, είναι η αλληλογραφία του Επίκουρου με τον Ιδομενέα, ο οποίος σύμφωνα με μαρτυρία του Σενέκα, κατείχε σημαντική θέση στη Κυβέρνηση της πόλης της Λαμψάκου. Ο Επίκουρος του επιστά την προσοχή μήπως σκλαβωθεί στα καθήκοντά του και στο αξίωμά του. Δηλαδή μήπως αλλοτριωθεί και τον παρασύρουν οι κυβερνητικές ασχολίες σε μία δυστυχισμένη ζωή.

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει η επαναστατική προτροπή που έγραψε ο Επίκουρος στο φίλο του Μιθρή, ο οποίος ήταν υπεύθυνος επί των οικονομικών στη Λάμψακο. «Ωστόσο», του λέει, «χρειάζεται να αντέχεις τον τρόπο που γίνονται τα πράγματα. Γιατί δεν αξίζει να φοβάσαι την ενόχληση που προκαλεί η οποιαδήποτε μεταβολή της τύχης...». « Πράγματι, μα τους θεούς, μας φάνηκες με όλο το ήθος σου, άξιος, για μια ζωή ελεύθερη και διαφορετική από εκείνη που θεσπίζουν οι νόμοι».

Επίσης, ο Επίκουρος αναφέρεται στην κατοπινή αιχμαλωσία του Μιθρή, που συνέβη μετά την πτώση του άρχοντα και επίγονου του Μ. Αλεξάνδρου Λυσίμαχου, από τον επίγονο Κρατερό. Και στις προσπάθειες που έκανε για την απελευθέρωση του Μιθρή. Ο Μιθρής ως γνωστόν είχε μεταφερθεί στο Πειραιά και επενέβησαν ο Επίκουρος μαζί με τον Μητρόδωρο και συνδιαλέχθηκαν με την Μακεδονική φρουρά. Και γράφει ο Επίκουρος: «Και τους παρεκάλεσα να συμπεριφέρονται πάντα φιλόφροντα προς τον Μιθρή»⁴.

*

³ Διογένης του Λαέρτιου: Επίκουρος

Επί πλέον, όλα όσα είπε, όλα όσα μας δίδαξε και όλα όσα κουβέντιασε με τους φίλους του και τους μαθητές του, ήταν πολιτική. Ήταν μία διαφωτιστική πολιτική. Όμως αποσκοπούσε στο άτομο. Στην ατομική αυτοσυνειδησία. Δεν τον ενδιέφεραν οι μάζες και το μαζικό κίνημα, που προσωπικά όταν το ακούω, μου φέρνει στο μυαλό φασιστικές πρακτικές. Ακόμα και αυτά που έκανε μέσα στο Κήπο, δηλαδή που απελευθέρωσε τη γυναίκα και που έδωσε μία περίοπτη θέση στο δούλο, ήταν και αυτό μία πολιτική. Επίσης πολιτική ήταν και η ίδρυση του Κήπου, η ίδρυση δηλαδή μίας πόλης μέσα στην πόλη, ενός καταφυγίου των πολιτικών θυμάτων της ολιγαρχίας. Όπως και αυτή η περίφημη φιλία μεταξύ των μελών του κήπου, ήταν και αυτό πολιτική.

Έφτιαξε, μέσα στο Κήπο, ένα σύστημα ανώτερο από τη Άμεση Κληρωτή Δημοκρατία. Από αυτή που υπήρχε στην προηγούμενη γενιά του. Διότι όλα μέσα στον Κήπο κινούνταν από φιλική διάθεση και με φιλική δεοντολογία. Το ότι δεν έφτιαξε ένα εναλλακτικό πολίτευμα, αυτό οφείλεται στη δικιά μας Επικούρεια ελευθερία και φιλία.

Αν επιτευχθούν αυτή η ελευθερία και η πλειοψηφία αυτόνομων και ανεξάρτητων ατόμων, θα συμφωνήσουμε τι είδους πολίτευμα χρειαζόμαστε. Προς το παρόν, ας ζήσουμε σ' αυτήν την πόλη μέσα στη πόλη, ηδονικά και φιλικά. Και αν επηρεάσουμε ή παρέμβουμε ακούσια στην ολιγαρχική πολιτεία, αυτό θα είναι κέρδος μας. Ακριβώς, αυτή η βίωση της ηδονής μέσα στον κήπο, είναι αυτό που μας ενδιαφέρει, αδιαφορώντας για την ταραχή όσων ασχολούνται με την πολιτική ή όσων ακούνε τα τρομοκρατικά μηνύματα των πολιτικών.

*

Εδώ ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα του Δόκτορος Ιωάννου Ποττάκη προέδρου της Φιλοσοφικής Εταιρίας που το έγραψε για το περίφημο βιβλίο της Χρυσάνθης Κεχρολόγου «Επικούρεια φιλοσοφία, άτομο και κοινωνία». Μας αναφέρει «ότι η Πολιτική, μαζί με την Ηθική σε αδιάσπαστη ενότητα, συγκροτούν το «πράττειν».

Σ' αυτό το ερώτημα φαίνεται να έδωσε την ίδια απάντηση και ο Επίκουρος. Ότι δηλαδή δεν είχε σχέση με την πολιτική και με τους πολιτικούς της εποχής του. Με το πράττειν τους. Ήταν όμως αυτός που «έπραττε» όντως πολιτικά. Ο Επίκουρος διαπιστώνει ότι δεν υπάρχουν ο θεσμός της πόλης και η έννοια του πολίτη. Έχουν και τα δύο εκφυλιστεί...

Η αποχή συνεπώς, δεν ήταν αποχή από τη πόλη και τα καθήκοντα του πολίτη». Τα θέλω του πολίτη, θα έλεγε ένας Επικούρειος,.

«Ήταν η αποχή και η διαφοροποίηση από το υπάρχον σύστημα. Και το σύστημα της εποχής του είχε πάψει να είναι «πόλις» και τα μέλη της είχαν πάψει να είναι και να λειτουργούν ως πολίτες»⁵. Όπως ακριβώς συμβαίνει από το 322 μετά από την βίαιη αναχρονολόγησή μας, μέχρι σήμερα.

Και ακριβώς κάνοντας μία μεταφορά στο σήμερα ο Ποττάκης μας αναφέρει τι συνιστά ο νομπελίστας λογοτέχνης και φιλόσοφος της αριστεράς Jose Saramagu. «Συνιστά λοιπόν

4 Γιώργος Ζωγραφίδης Ηθική, Η θεραπεία της ψυχής σελ 187 188 189 191 538, 539

5 Ιωάννης Ποττάκης: Από την παρουσίαση του βιβλίου της Χρυσάνθης Κεχρολόγου

αποχή. Αν το ποσοστό της αποχής, ισχυρίζεται, υπερβεί κατά πολύ το ποσοστό συμμετοχής, το σύστημα χάνει τη νομιμοποίησή του και καταρρέει». Και θα πρόσθετα, αν αυτή η αποχή είναι συνειδητή, τότε με ένα φύσημα εκβαλλόμενο εκ του στόματός μας, το σύστημα θα σωριαζόταν σαν χάρτινος πύργος.

Όμως η Χρυσάνθη Κεχρολόγου⁶ στο κεφάλαιο του βιβλίου της «Το λάθε βιώσας, μια πολιτική πράξη» προσπαθεί να συνδέσει τον υλισμό του Μαρξ με εκείνον του Επίκουρου. Όμως, από τις αναφορές που έχουμε, διαφέρει ο Στωικός και ο Διαλεκτικός Υλισμός του Μαρξ από τον Επικούρειο και Τυχαίο Υλισμό που στηρίζεται στην παρέκκλιση των ατόμων.

«Καλύτερα» μας έλεγε ο μεγάλος μας δάσκαλος «να πιστέψω στους μύθους περί των θεών, παρά στην ειμαρμένη (στην νομοτέλεια δηλαδή) των φυσικών φιλοσόφων⁷».

*

Τα υγιή άτομα της γενιάς μας, τα παιδιά του λαού, αλλά και τα παιδιά των προηγούμενων γενεών, χωρίς να γνωρίζουν δυστυχώς την Επικούρεια φιλοσοφία, ζητούσαν απεγνωσμένα μία θέση στον Ήλιο. Ζητούσαν να τους αναγνωρισθεί και αυτό που είχαν σπουδάσει και αυτό που γνώριζαν, μα και αυτό που θα ήταν δυνατό να πράξουν. Έκαναν αγώνα να αναγνωριστούν και να καταξιωθούν, χωρίς οι περισσότεροι από εμάς να το καταφέρουν, λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Οι περισσότεροι, που δεν γνώριζαν την Επικούρεια φιλοσοφία, τα παράτησαν, άλλοι παράνοησαν και άλλοι ...όσοι δεν άντεξαν, αυτοκτόνησαν. Διότι όπως λέει ο Χάρης Λύτας στο εξαίσιο βιβλίο του «Λάθε Βιώσας» «Η φιλοδοξία καλλιεργείται από τη βρεφική ηλικία και η πίεση στα παιδιά, με στόχο πάντα τη μελλοντική ικανοποίηση των ψευτο επιθυμιών τους να είναι ασφυκτική. Σου λένε από παιδί πως Πρέπει να γίνεις κάτι, πως θα βγεις στη κοινωνία παιδί μου; Να βγάλεις λεφτά για να ζεις άνετα. κ.τ.λ, κ.τ.λ.⁸»

Όταν όμως διαβάσαμε την καταπραϊντική Επικούρεια Φιλοσοφία, «Απαλλάσσοντας τον εαυτό μας από τα δεσμά της καθημερινότητας και της πολιτικής⁹», διαπιστώσαμε στη πράξη ότι εμείς, τα υγιή άτομα, όχι μόνο είχαμε την αξία και την εντιμότητα που την χρειάζεται ο τόπος, αλλά και τον ανθρωπισμό.

Και τώρα βλέποντας τα πολιτικά δρώμενα, το διασκεδάζουμε και γελάμε. Και λέμε σε τι παγίδες θα είχαμε περιπέσει. Λέμε, από τι γλυτώσαμε. Αναφερόμαστε στους πολιτικούς που μπλέξανε στα προβλήματα και στην αναπαραγόμενη ταραχή τους.

Εδώ σκόπιμο είναι να ακούσουμε τι μας έλεγε και ο Επίκουρος στην έβδομη Δόξα του και ο Λουκρήτιος πριν 2000 έτη περίπου στο περίφημο ποίημά του *de rerum natura* που, με μία μεταφορά στο χρόνο και στα καθημερινά γεγονότα, ισχύουν και σήμερα.

⁶ Χρυσάνθη Κεχρολόγου Η Επικούρεια Φιλοσοφία, Άτομο και Κοινωνία.

⁷ Επίκουρος

⁸ Χάρης Λύτας: «Λάθε βιώσας» σελ 28

⁹ Προσφώνηση 58

Μας λέει λοιπόν ο Επίκουρος: «Ορισμένοι θέλησαν να γίνουν περίβλεπτοι, νομίζοντας ότι έτσι θα είναι πιο ασφαλείς έναντι των ανθρώπων. Με αυτόν τον τρόπο, απέκτησαν αυτό το αγαθό της ασφάλειας. Ενώ αν δεν νιώθουν ασφαλείς, τότε δεν έχουν αυτό που επιθύμησαν εξαιτίας του φυσικού τους ενστίκτου».

Και ο Λουκρήτιος μέσα από τους στίχους του: «Ευχάριστη αίσθηση, να βλέπεις από τη στεριά τις σκληρές δοκιμασίες του άλλου, μες την απέραντη φουρτουνιασμένη θάλασσα, την ώρα που λυσομανούν οι άνεμοι. Όχι βέβαια γιατί ηδονίζεσαι με τα ξένα βάσανα, μα γιατί είναι ευχάριστο να βλέπεις από τι δεινά έχεις γλυτώσει εσύ ο ίδιος. Όπως ευχάριστο είναι να βλέπεις μάχες σφοδρές να μαίνονται πέρα στους κάμπους, χωρίς να σ' αγγίζει ο κίνδυνος. Τίποτε όμως δεν είναι πιο γλυκό από το να είσαι θρονιασμένος στους γαλήνιους ναούς που οχύρωσε στα ύψη η διδασκαλία των σοφών, κι από εκεί σκύβοντας να ρίχνεις το βλέμμα στους άλλους και να τους βλέπεις να τρέχουν πέρα δώθε, ψάχνοντας στα τυφλά το δρόμο της ζωής, να συναγωνίζονται σε εξυπνάδα, να μαλώνουν για την ευγενή τους καταγωγή, να μοχθούν μέρα και νύχτα και να τσακίζονται να σκαρφαλώσουν στην κορυφή του πλούτου ή να κατακτήσουν εξουσία.

Ω κακόμοιρα ανθρώπινα μυαλά και τυφλωμένες καρδιές! Σε τι σκοτάδια, σε τι κινδύνους κυλάει ο λίγος χρόνος της ζωής σας....!»¹⁰

Έτσι και εμείς, που βρισκόμαστε ένα σκαλοπάτι μέσα μας πιο πάνω, βλέπουμε όλους τους πολιτικούς που θέλουν να μας σώσουν, σαν κακόμοιρα ανθρωπάκια, σαν τυφλωμένες καρδιές. Και βλέπουμε την πολιτική, σαν ένα κακόγουστο αστείο να παίζεται σε βάρος του λαού. Και πραγματικά σου φαίνονται, τόσο, μα τόσο μικροί, ασήμαντοι, ουτιδανοί, που, αν απ' την θέση που είσαι τους κοιτάξεις, να είσαι σίγουρος πως θα τους περιφρονήσεις.

Και τότε θα κλείσεις την τηλεόραση, θα πάψεις ν' αγοράζεις εφημερίδα, θα απαλλαγείς από όλα αυτά τα ψεύτικα και άχρηστα αγαθά της Καπιταλιστικής κοινωνίας ... και θα γίνεις συνειδητοποιημένος. Και τότε θα πράξεις, όπως ακριβώς μας είπε ο Jose Saramago.

Ναι αγαπητοί μου, ο Επίκουρος δεν είπε αυτή την Δόξα, το «Λάθε Βιώσας» σ' όσους τον γνώριζαν ή σ' όσους ήξεραν από τη φιλοσοφία του, αλλά το είπε γι' αυτούς που πρόσκεινται προς αυτήν ή για τους μαθητές του.

*

Πως όμως θα γίνει γνωστή σ' όλα τα υγιή άτομα η εκπληκτική του φιλοσοφία; Μα, μας το λέει ο φίλος του ο Μητρόδωρος. «Με χαμόγελο πρέπει να φιλοσοφείς, να φροντίζεις για τον οίκο σου, να χρησιμοποιείς και τις άλλες ικανότητές σου και ταυτόχρονα ποτέ να μη σταματάς να κηρύττεις την πραγματική φιλοσοφία¹¹».

«Ο Δάσκαλος έκρινε» όπως μας λέει ο Benjamin Farrington στο περίφημο βιβλίο του «Το πιστεύω του Επίκουρου» που το μετέφρασε ο συμπολίτης μας Πολύκαρπος Πολυκάρπου, «πως όσοι πρόσκεινται στην φιλοσοφία του ή οι μαθητές του καλό θα ήταν να μάθουν και

¹⁰ Λουκρήτιος. Περί της Φύσεως των πραγμάτων σελ 127

¹¹ Επίκουρου προσφώνηση: μετάφραση Νίκος Ψυρούκης.

στη συνέχεια να προσηλυτίσουν», να διαφωτίσουν, όπως προσωπικά διατείνομαι εγώ, «με τις πρακτικές οδηγίες και τα μικρά εγχειρίδια που κυκλοφορούν μέχρι σήμερα. Εννοώ τις κύριες δόξες, την Προσφώνησή του, καθώς και τις τρεις επιστολές. Άλλωστε στην επιστολή προς Ηρόδοτο μας εξηγεί ότι η Επιτομή ήταν γι' αυτούς που θα εργαστούν λεπτομερώς πάνω στα μεγάλα βιβλία¹². Έδινε σ' αυτούς κάποια γενική εικόνα και τους βοηθούσε να πραγματευτούν, αν χρειαζόταν, τα πιο σημαντικά σημεία του Επικούρειου συστήματος. Με άλλα λόγια, αυτά τα φυλλάδια δεν ήταν επιστημονικά εγχειρίδια, αλλά όπλα στο πόλεμο ενάντια στη δεισιδαιμονία¹³».

Και με αυτά τα όπλα, τα διαχρονικά, ο Επίκουρος εξοπλίζει και εμάς, ναι, εμάς σήμερα, για να χτυπήσουμε όχι μόνο τους κομπογιαννίτες της κάθε πολιτικής και θρησκευτικής απόχρωσης που κυκλοφορούν γύρω μας, αλλά και τον Στωικισμό που μας υπόσχεται επίγειους παραδείσους σε κάποια μελλοντική αδιευκρίνιστη εποχή που νομοτελειακά θα έρθει.

Και μας λέει συγκεκριμένα ο Farrington επαναλαμβάνοντας τα λόγια του Κικέρωνα. «Μερικοί βρίσκουν τον δρόμο μόνοι τους (δηλ ο Επίκουρος). Σε μερικούς καλό θα είναι να τους δείξουν το δρόμο (δηλ ο Μητρόδωρος). Μερικοί θέλουν όχι μόνο οδηγό αλλά και μπούσουλ. Πιότερη τιμή σ' αυτούς¹⁴».

*

Εκείνο λοιπόν, που μας αναφέρει ο Επίκουρος με το «Λάθε Βιώσας», είναι να παρατήσουμε την αλλοτριωτική ενασχόλησή μας με την επίσημη πολιτική και τους πολιτικούς και να ασχοληθούμε μ' εμάς και με τον εαυτό μας. Με τη δική μας πολιτική, με τη δική μας κοινωνία και με τα δρώμενα εντός του Κήπου.

Αυτό ακριβώς θέλουμε αυτούς τους καιρούς. Θέλουμε να βιώσουμε τη ψυχική και τη σωματική ηδονή. Επαναστατικά. Και παραδειγματικά σε σχέση με τους πολλούς. Σε σχέση με την άμορφη μάζα που την άγουν και τη φέρουν και με τη μαζική ψυχολογία του φασισμού. Εάν όμως λειτουργούμε με γνώμονα την γαλήνη και την ηδονή, τότε από μόνοι μας αποτελούμε ένα εκρηκτικό δυναμίτη στα θεμέλια του κάθε συστήματος.

Διότι όπως λέει ο Διογένης ο Οϊνοανδέας (σημείωση τα Οϊνόανδα είναι στη Μ. Ασία, κοντά στη Σπάρτη). «Τίποτα δεν σου προσφέρει τόση ευθυμία, όσο το να μη μπλέκεσαι με πολλά-πολλά, να μην επιχειρείς δύσκολα πράγματα και να μην πιέζεις τον εαυτό σου πέρα από τις δυνάμεις σου. Όλα αυτά προκαλούν ταραχή στη φύση του ανθρώπου. Τη μεγαλύτερη σπουδαιότητα για την ευτυχία έχει η ψυχική μας διάθεση, κύριοι της οποίας είμαστε εμείς οι ίδιοι. Η στράτευση είναι δύσκολη υπόθεση, ακόμα κι όταν διοικείς τους άλλους.»¹⁵

12 Διογένης του Λαέρτιου: Επίκουρος, Επιστολή προς Ηρόδοτο.

13 Benjamin Farrington: Το Πιστεύω του Επικούρου σελ 146

14 Σενέκας: «Επιστολή προς Λούκιλιο XXII» μεταφ Λεωνίδα Αλεξανδρίδη

15 Διογένης ο Οϊνοανδέας

Εμείς δεν ανήκουμε σε καμιά από τις ιδεολογίες και καλό θα είναι να μας γίνει συνείδηση αυτό.

Εμείς είμαστε Επικούρειοι, με διαφορετική νοοτροπία, σκέψη και πρακτική.

Και καλό θα είναι να μην παρασυρόμαστε από κανέναν, έχοντας σαν πυξίδα την ενθύμηση των δογμάτων του Επίκουρου.

Δεν θέλουμε να γίνουμε αρεστοί στους πολλούς, αλλά σαν ακτιβιστές και φίλοι να προωθήσουμε τον εθελοντισμό σ' ένα κοινωνικό έργο όχι από καθήκον, αλλά επειδή το θέλουμε.

Επειδή το έχει ανάγκη ο ατίθασος χαρακτήρας μας.

Εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι η διαφώτιση.

Μας ενδιαφέρει να αποκτήσουμε όσο το δυνατόν περισσότερους φίλους.

Με προϋπόθεση την ατομική μας αυτοσυνειδησία, τη φρόνηση, την αυτάρκεια, την ευτυχία, τη ψυχική μας και τη σωματική μας ηδονή.

Μπάμπης Πατζόγλου